

ARCHEOLOGISCHE EVALUATIE VAN HET BODEMARCHIEF TER HOOGTE VAN DE BERG EN OMLIGGENDE STRATEN TE MEIGEM (DEINZE) (OOST-VLAANDEREN)

ARCHEOLOGIENOTA
DOSSIERNR. 20.640

PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

ABO Archeologische Rapporten 1597

Rapport opgemaakt door: Glenn De hooghe en Chantal De Jaeger

Derbystraat 51

9051 Gent

Juni2021

Dossiernr.: 31126.R.01 (intern)

Dossiernr.: 20.640 (extern)

Projectode AOE: 2019H132 en 2020H303

INHOUD

1	Inleiding.....	4
2	Gemotiveerd advies	5

LIJST VAN FIGUREN

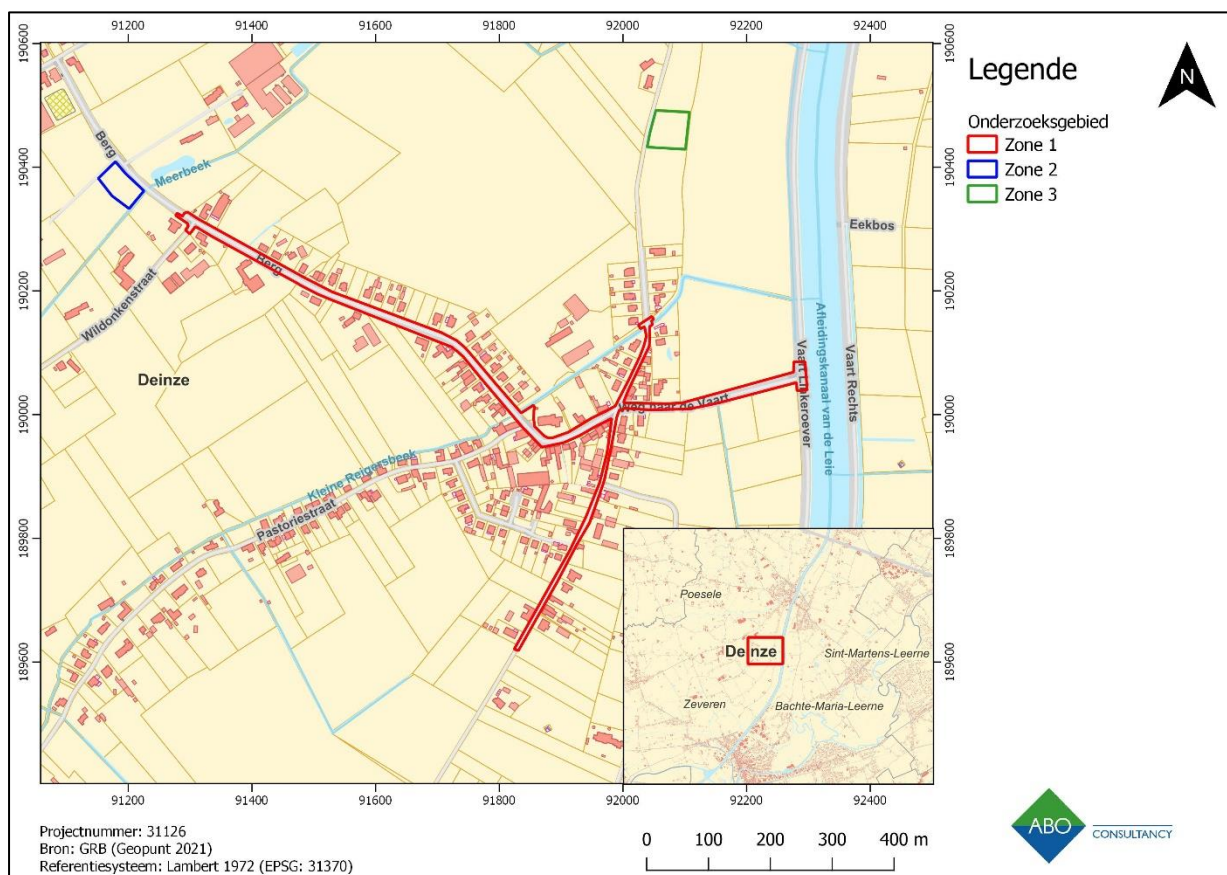
Figuur 1: GRB met aanduiding van het onderzoeksgebied (zone 1, 2 en 3).....	4
Figuur 2: GRB met aanduiding van de zones voor vrijgave (groen).....	9

DEEL 2 PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

1 INLEIDING

Deze archeologienota kwam tot stand in opdracht van de initiatiefnemer naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen. De geplande werkzaamheden ter hoogte van de Berg en omliggende straten te Meigem (Deinze) houden de aanleg in van een gescheiden rioleringsstelsel met aanverwante infrastructuurwerken. De geplande werken worden beschouwd als een ingreep in de bodem.

Het onderzoeksgebied bevindt zich buiten een definitief of tijdelijk beschermde archeologische site en buiten een geïnventariseerde archeologische zone. Verder valt het onderzoeksgebied eveneens buiten een zone waar geen archeologie (GGA) te verwachten valt. De geplande werken hebben betrekking op een zone gedeeltelijk gelegen in woongebieden en gedeeltelijk gelegen in agrarische gebieden. Doordat de oppervlakte van het onderzoeksgebied waarop deze werken van toepassing zijn de grens van 3.000 m² overschrijdt (29.725 m²), het lijntracé langer is dan 1.000 m en de geplande werken meer dan 1.000 m² buiten het bestaande gabarit zullen inhouden, moet er in het kader van het Onroerend Erfgoeddecreet, voorafgaand aan een aanvraag van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen, een archeologienota worden opgemaakt om het archeologisch potentieel te evalueren (art. 5.4.1. Onroerend Erfgoeddecreet). Het bureauonderzoek moet uitwijzen of een onderzoek met ingreep in de bodem mogelijk en wenselijk is voor het onderzoeksgebied.

Figuur 1: GRB met aanduiding van het onderzoeksgebied (zone 1, 2 en 3)

2 GEMOTIVEERD ADVIES

Deze archeologienota werd opgemaakt door ABO nv naar aanleiding van de aanleg van een nieuw rioleringsstelsel en bijhorende infrastructuurswerken langsheen de Berg, Pastoriestraat, Lange Akkerstraat, Weg naar de Vaart en de Vaart Linkeroever te Meigem, een deelgemeente van Deinze. Het onderzoeksgebied werd voor de bureaustudie opgedeeld in drie zones, namelijk het lijntracé (zone 1), een terrein voor grondverbetering in het westen (zone 2) en een terrein voor grondverbetering in het noorden (zone 3). Het doel van dit onderzoek is drieledig. Ten eerste wordt op basis van de beschikbare informatie nagegaan of er archeologische resten te verwachten zijn op het terrein. Ten tweede wordt nagegaan hoe goed deze archeologische resten bewaard zijn en in hoeverre ze bedreigd zijn door de geplande bouwwerken. Ten derde wordt nagegaan wat het potentieel tot kennisvermeerdering is. Het antwoord op deze onderzoeksvragen luidt als volgt:

- 1) Het onderzoeksgebied bevindt zich landschappelijk gezien op de gradiëntzone van Vallei van de Oude Kale (ca. 6 m TAW) en het iets hoger gelegen Plateau van Tielt (ca. 11 m TAW). Direct ten oosten van het onderzoeksgebied stroomt het Schipdonkkanaal. Verder stromen door het onderzoeksgebied ook de Kleine Reigersbeek en de Meerbeek, twee waterlopen die zich in het landschap hebben ingesneden. Deze landschappelijke ligging was van oudsher interessant voor menselijke occupatie.

De ondergrond ter hoogte van het onderzoeksgebied wordt bepaald door de ligging ervan en bestaat uit tien verschillende bodemtypes. Ter hoogte van het centrum van Meigem is een **OB**-bodem gekarteerd. Dit is een bebouwde zone waar de oorspronkelijke bodemopbouw waarschijnlijk sterk verstoord tot vernietigd is door eerdere menselijke ingrepen. Ten oosten van Meigem wordt de bodem gekarteerd als **v-LFp** en **vE-UFp**. Eerstgenoemde is een natte tot zeer natte zandleembodem zonder profiel, laatstgenoemde is een sterk tot zeer sterk gleyige kleibodem en zware kleibodem zonder profiel. Beide bodemtypes hebben een veensubstraat op geringe diepte (ca. 75 cm). Ter hoogte van het noordelijke deel van de Lange Akkerstraat komt een natte tot zeer natte zandleembodem zonder profiel (**LFp**) voor. Het westelijke deel van het onderzoeksgebied bestaat uit matig natte zandleembodems met een sterk gevlekte verbrokkelde B-horizont (**Ldc** en **Ldcz**). Het kruispunt van de Lange Akkerstraat, Pastoriestraat en Weg naar de Vaart staat gekarteerd als **Scb** en **Sbb**. Beiden zijn (matig) droge, lemige zandbodems met een B-horizont. Het zuidelijke deel wordt gekenmerkt door droge, lichte zandleembodems met een sterk gevlekte en/of verbrokkelde B-horizont (**Pbc** en **Sbc**).

Gezien het gebruik van zone 2 als terrein voor grondverbetering en het huidige gebruik als grasland, werd een landschappelijk bodemonderzoek uitgevoerd om inzicht te genereren inzake de aardkundige opbouw en de ontstaansgeschiedenis van de ondergrond ter hoogte van zone 2. De resultaten van het landschappelijk booronderzoek geven aan dat het terrein voor grondverbetering (zone 2) op meerdere locaties een matig tot laag archeologisch potentieel heeft. Het grillige patroon van de gekanaliseerde Meerbeek te zien op de topografische kaart en het lokale microreliëf op het perceel alsook in de directe omgeving doet vermoeden dat het oorspronkelijke natuurlijke, meanderend verloop van de afwatering ter hoogte van het centrale en noordelijke gedeelte van het terrein uit het landschap is gewist door (sub)recente nivelleringswerken en mogelijks nog voorafgaande agrarische activiteiten gedurende de laatste eeuwen. Tijdens het uitgevoerde landschappelijke booronderzoek werd een (sub)recent ophogingspakket aangetroffen dat geleid heeft tot de lichte 'bolle' vorm van dit perceel, wat wijst op een kunstmatig invers reliëf. De bodemopbouw en –bewaring van de onderliggende, begraven

bodem zijn daarom (en versterkt door de sterke compactie van de ophogingslagen) niet ten gronde via manuele landschappelijke boringen kunnen worden nagegaan. Enkel boorpunt 5 verraadt onder de ophogingslaag een geroerd B-restant (afval!) op het gereduceerde moedermateriaal. Hier klopte de aftoetsing met de bodemkaart wat betreft de structuur, textuur, bodemvochtigheid en kleur van de aangetroffen bodemlagen (Ldc, grens met Ldcz). Aan de zuidelijk rand van het perceel werd een A-C profiel vastgesteld bij boorpunt 5 met een licht rommelige overgang. Erosie en diepploegen liggen hier vermoedelijk aan de basis voor het ontbreken van een B-horizont. Ook de top van de C is hier licht vermengd met de A door de diepe bouwvoor. De boorkop nabij boorpunt 6 bevatte o.a. (sub)recent metaalafval op 50 cm diepte in de A-horizont. Ook al hebben de landschappelijke boringen slechts deels een antwoord kunnen bieden bij het veldonderzoek naar de natuurlijke bodemopbouw en -bewaring wegens onvoorziene zaken (reeds opgevoerde grond, hoge compactiegraad), vormt de combinatie van het nieuw plangegeven van de initiatiefnemer samen met de verzamelde gegevens tijdens het landschappelijk bodemonderzoek die wijzen op de reeds aanwezige (sub)recente antropogene impact van dit terrein de argumentatie tot volledige vrijgave van het terrein voor grondverbetering bij dit projectgebied. Immers, de geplande kunstmatige opvoering met 30 cm zand en daarbovenop 20 cm steenslag (of dus een verhoging van 50 cm dikte) samen met het gegeven dat ongeveer 70% van dit perceel reeds (sub)recent werd verhoogd met een pakket opgevoerde grond van minimaal 60 cm dikte, vormt een totale buffer van 1 meter en méér bovenop de top van de begraven bodem. Zodoende is de kans op vernietiging van eventuele archeologische resten, ook al is de trefkans hier bijzonder klein geacht, verwaarloosbaar. Dit maakt het hiaat in de kennis van de graad van intactheid van de begraven bodem hier irrelevant.

De oudst gekende resten en/of sporen van menselijke aanwezigheid uit de omgeving van het onderzoeksgebied dateren uit de steentijden. Het gaat om gaat om verschillende losse vondsten van lithisch materiaal die tijdens veldprospecties werden aangetroffen. Van deze vondsten zijn geen nadere determinaties of dateringen gekend. In de directe omgeving van het onderzoeksgebied werden per toeval sporen uit de Romeinse periode aangetroffen, namelijk een kuiltje met twee dakpannen en aardewerk. Andere gekende resten in de omgeving betreffen een aantal kuilen met concentraties aardewerk. Uit de middeleeuwen zijn er paalsporen en standgreppels van vijf hoofdgebouwen en elf bijgebouwen gekend. Tenslotte werden er eind jaren 1990, tijdens een studie van luchtfoto's, een zestal circulaire structuren in de omgeving van het onderzoeksgebied herkend. De interpretatie en datering van deze structuren zijn niet gekend daar er nog geen onderzoek naar gedaan werd. De verschillende meldingen van archeologische resten en/of sporen lijken te bevestigen dat de regio doorlopend menselijke aanwezigheid heeft gekend vanaf de steentijden tot nu. Het onderzoeksgebied kent immers een gunstige landschappelijke ligging waardoor er kans is op het aantreffen van sporen en/of resten van menselijke aanwezigheid.

Op basis van bovenstaande informatie is de kans het grootst om resten en/of sporen van menselijke aanwezigheid uit de Romeinse periode aan te treffen ter hoogte van het onderzoeksgebied. Het gaat echter om een toevalsvondst zonder duidelijke context. Gezien de hoeveelheid concentraties lithisch materiaal uit de wijde omgeving is er verder ook een reële kans dat er steentijdsite(s) kunnen worden aangetroffen t.h.v. het onderzoeksgebied. Hierbij dient echter rekening gehouden te worden met de vondstcontext. Gezien het gaat om losse vondsten, die geregistreerd werden tijdens veldprospecties op akkerland, hebben landbouwactiviteiten waarschijnlijk een negatieve impact gehad op de bewaring van de site(s).

Het materiaal werd immers opgeploegd waardoor er een aantasting van het archeologische bodemarchief heeft plaatsgevonden. In welke mate er verstoring of vernietiging van de site(s) heeft plaatsgevonden kan op basis van de beschikbare informatie niet bepaald worden. Verder is de kans ook bestaande dat er sporen en/of resten uit de middeleeuwen, metaaltijden en andere archeologische perioden kunnen aangetroffen worden.

- 2) Cartografische bronnen toonden aan dat het lijntracé (zone 1) reeds gedurende een drietal eeuwen in gebruik is als een lokale weg. Het tracé valt grotendeels binnen de dorpskern van Meigem, dat reeds bebouwing kende vanaf de 18de eeuw. De omgeving rond het dorp van Meigem heeft een zeer agrarisch/landelijk karakter. Ondanks dat de georeferentie van het tracé niet op alle kaarten overeen komt met de werkelijke positie, kan toch vastgesteld worden dat het huidige kerkplein in de 18de eeuw onderdeel was van het toenmalige kerkhof en dat er bebouwing moet gestaan hebben. Vanaf de 19de eeuw wordt het kerkhof ten noorden van de kerk opgetekend en niet meer ten zuidwesten. De twee gebouwen die binnen de grenzen van het huidige kerkplein op de Ferrariskaart (ca. 1780) reeds te zien zijn, worden gekarteerd tot en met het einde van de 20ste eeuw. Doorheen de tijd heeft er zich aan het tracé modernisering voorgedaan die gepaard gingen met bodemverstorende ingrepen door de aanleg van wegverhardingen en nutsleidingen. Door de aanleg van de verhardingen is de bodem ter hoogte van het tracé dan ook geroerd tot een diepte van minimaal 40 cm. Daar waar nutsleidingen aanwezig zijn, is er sprake van een verstoring van 1 m breed en diep. Door de eerder bovenstaande bodemingrepen met dergelijke dieptes kan er worden aangenomen dat mogelijk archeologisch interessante lagen reeds verstoord of aangetast zijn. Bijkomend dient rekening gehouden te worden met de impact van de geplande werken op het bodemarchief. Hoewel er een uitbreiding van het oorspronkelijk gabarit in de breedte en diepte zal plaatsvinden, is er overlap met het bestaande gabarit en zal bij de aanleg van de nieuwe leidingen en de heraanleg van de wegenis slechts een beperkte zone bijkomend verstoord worden.

Het terrein voor grondverbetering (zone 2) wordt op de cartografische bronnen reeds vanaf de 18de eeuw gekarteerd als akker. Op de Ferrariskaart (ca. 1780) lijkt het alsof er twee gebouwen afgebeeld staan binnen het terrein voor grondverbetering, maar dit is te wijten aan de onnauwkeurige georeferentie. Uit recenter kaartmateriaal blijkt dat dit bebouwde perceel echter ca. 125 m meer naar het zuidoosten gelegen is. Ondanks de onnauwkeurige georeferentie is uit het kaartmateriaal wel duidelijk dat de Meerbeek ten zuidoosten van het perceel voor grondverbetering stroomde. Door de geschiedenis van het terrein voor grondverbetering als akker is de bewaringstoestand van de bodem bijgevolg gunstig.

- 3) De eerdere verstoringen door de aanleg van wegeniswerken en nutsleidingen ter hoogte van het lijntracé (zone 1) hebben een nefaste invloed gehad op de bewaring van het bodemarchief en zorgen ervoor dat de kans op het aantreffen van archeologische resten er beperkt is. Dit is ook het geval voor het huidige kerkplein waar er zich in de 18de eeuw vermoedelijk een kerkhof bevond. Het archeologisch potentieel zit dan ook in het aantreffen van dieper liggende archeologische sporen uit de verwachte perioden die nog bewaard zijn gebleven onder de bestaande verstoringen. Het is echter de vraag in welke mate sporen, vondsten, structuren en stratigrafieën bewaard zijn gebleven onder en rond de huidige verhardingen en in welke mate verder onderzoek kan bijdragen tot kennisvermeerdering. Bovendien moet rekening gehouden worden met de beperkte omvang van de riolerings- en wegeniswerken. Het lijntracé is immers langgerekt en smal van aard zodat er bij eventueel verder onderzoek slechts een zeer beperkt en versnipperd ruimtelijk beeld kan bekomen worden.

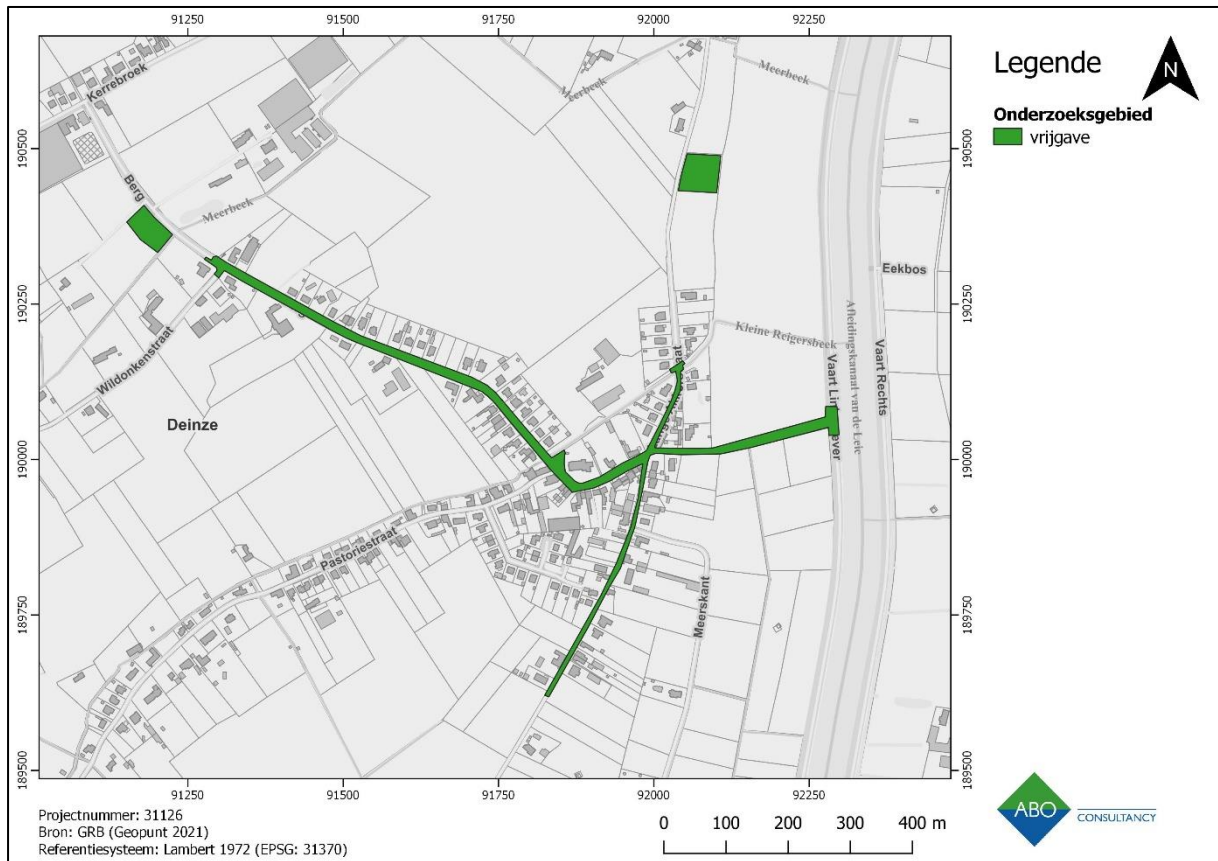
Het terrein voor grondverbetering (zone 2) is gelegen op een onbebouwde akker. De bewaringstoestand van het bodemarchief is dus gunstig. Hoewel de werken op dit perceel beperkt zijn in diepte (0,80 m-mv), is het mogelijk dat de archeologische resten bedreigd worden.

Op basis van bovenstaande argumenten kan geconcludeerd worden dat de omgeving van het onderzoeksgebied een archeologisch potentieel kent maar dat er moet rekening gehouden worden met de verwachte bewaringstoestand ten gevolge van eerdere bodemingrepen.

Voor het **lijntracé (zone 1)** is de **verwachting om archeologische resten aan te treffen zeer laag tot nihil** gezien de verregaande verstoring. Deze zijn het gevolg van de aanleg van verhardingen en nutsleidingen. Mochten er toch sporen en/of resten worden aangetroffen, dan zouden ze ruimtelijke context missen door het smalle kijkvenster waarover ze worden aangesneden. Ter hoogte van het kerkplein zullen de bodemingrepen niet dieper reiken dan de reeds verstoorde bodem daar het gaat om de heraanleg van de verharding. Door dit gebrekkig potentieel tot kennisvermeerdering wegen de kosten van verder onderzoek niet op tegen de baten. Voor het lijntracé wordt bijgevolg geen verder onderzoek geadviseerd. De aanwezige elementen hebben immers reeds voor een verstoring van de bovenste lagen van het bodemarchief gezorgd. Dit in combinatie met de kennis over de geplande bodemingrepen en het langgerekte smalle karakter van het **lijntracé**, maakt dat er **vrijgave** wordt geadviseerd (Figuur 2).

Voor het **westelijke terrein voor grondverbetering (zone 2)** is de **verwachting voor het aantreffen van archeologische resten matig**, omdat het perceel zeer lange tijd in gebruik was als onbebouwde akker. Ondanks dat het terrein voor grondverbetering in de hoogte wordt opgebouwd, kunnen eventueel aanwezige archeologisch relevante lagen door druk en compactie beschadigd worden. Om na te gaan of er voldoende buffer bestaat tussen het maaiveld en de onderliggende lagen werd een **landschappelijk bodemonderzoek** uitgevoerd. Hieruit bleek dat de geplande kunstmatige opvoering met 30 cm zand en daarbovenop 20 cm steenslag (of dus een verhoging van 50 cm dikte) samen met het gegeven dat ongeveer 70% van dit perceel reeds (sub)recent werd verhoogd met een pakket opgevoerde grond van minimaal 60 cm dikte, **een totale buffer van 1 meter en méér** vormt bovenop de top van de begraven bodem. Zodoende is de kans op vernietiging van eventuele archeologische resten, ook al is de trefkans hier bijzonder klein geacht, verwaarloosbaar. Dit maakt het hiaat in de kennis van de graad van intactheid van de begraven bodem hier irrelevant, waardoor ook voor **zone 2** een **vrijgave** wordt geadviseerd.

Voor het **noordelijke terrein voor grondverbetering (zone 3)** is de **verwachting voor het aantreffen van archeologische resten nihil**. Dit terrein voor grondverbetering werd reeds voor een ander project als terrein voor grondverbetering uitgerust (en vergund door de gemeente). Bij het project dat onderwerp is van deze archeologienota zal het terrein voor grondverbetering in zijn huidige toestand gebruikt worden. Er zullen **geen bijkomende (bodem)ingrepen** uitgevoerd worden, waardoor er geen beschadiging van eventuele archeologisch relevante lagen zal optreden. Om die reden wordt ook voor **zone 3 vrijgave** geadviseerd.

Figuur 2: GRB met aanduiding van de zones voor vrijgave (groen)